

WIADOMOŚCI BANKU POLSKIEGO

(Drukowane jako rękopis).

Rok V.

WARSZAWA, DNIA 31 PAŹDZIERNIKA 1928 R.

Nr. 20.

TREŚĆ:

Do pracowników Banku Polskiego	str. 153			str.
Ruch służbowy	" 153		Komunalne Kasy Oszczędności	" 154
Zastrzeganie papierów wartościowych przez urzędy śledcze	" 153		Bilanse banków emisyjnych w porównaniu z końcem II kwartału 1928 r.	" 160
Unieważnione akcje Banku Polskiego	" 154			

DO PRACOWNIKÓW BANKU POLSKIEGO.

Uroczysty dzień pierwszego 10-lecia niepodległości odrodzonej Ojczyzny jest podwójnie radosny dla pracowników Banku Polskiego, gdyż tegoż samego dnia 11 listopada upływa 10 lat od chwili przejęcia od okupantów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, która przez 5½ lat pełniła obowiązki pierwszej instytucji emisyjnej zjednoczonej Polski i przygotowała grunt dla dalszej działalności Banku Polskiego.

Niechaj pamięć dnia tego utrwali dotychczasowy stosunek niekłamanej przyjaźni pracowników do instytucji, powołanej przez Naród dla Narodu. Niechaj świadomość ogromu dokonanej pracy wpoi w nas przekonanie, że tylko ona przezwycięża wszelkie przeszkody, tylko ona ratuje od klęsk, tylko ona zapewnia najwyższy stopień szczęścia społecznego.

Dumny jestem, że w dniu jubileuszu wysiłków narodowych mogę śmiało oświadczyć publicznie w imieniu wszystkich pracowników i władz Banku Polskiego:

dobrze pracowaliśmy i dobrze nadal pracować będziemy.

Prezes Banku

Stanisław Karpiński.

Ruch służbowy.

Zmarli.

Kazimierz Bittman, Zastępca Dyrektora Oddziału w Drohobyczu.

Zastrzeganie papierów wartościowych przez urzędy śledcze.

(Dział I i VI Spisu Okólników).

Okólnik Nr. 99 z 15 listopada 1927 r. przewiduje, że — w wypadku gdyby urząd prokuratorski albo sędzia śledczy polecił zastrzec papier wartościowy — obowiązany jest Oddział pozostawić u siebie potrzebną notatkę, pismo zaś niezwłocznie przesłać do Centralnej Księgowości przy oddzielnym liście. Wszelkie inne podania i wnioski o przyjęcie zastrzeżeń mają być odrzucane. Zdarza się jednak częstokroć, że zastrzeżenia pochodzą nie od urzędów prokuratorskich lub sędziów

śledczych, lecz od urzędów śledczych, jako organów, wykonywających polecenia prokuratorów i sędziów śledczych. Takie zastrzeżenia winny Oddziały również uwzględniać i notować je w kartotece zastrzeżeń.

W razie przedstawienia w Oddziale waloru, zastrzeżonego przez urząd śledczy, należy odmówić załatwienia i podać przyczynę, papier zaś zatrzymać, sporządzić protokół w trzech egzemplarzach i jeden z nich wręczyć zainteresowanemu, drugi dołączyć do papieru, który ma być przechowany w tymczasowym depozycie do dyspozycji władz sądowo-śledczych, a trzeci przesłać Centralnej Księgowości. Ponadto o całej sprawie winien być zawiadomiony odnośny urząd śledczy. Gdyby zachodziło uzasadnione podejrzenie, że zgłaszający się jest sprawcą, względnie współnikiem kradzieży lub rabunku papieru wartościowego, wskazane jest ewentualne wezwanie policji. Pism zastrzegających, pochodzących z urzędów śledczych, nie potrzeba przysyłać do Centralnej Księgowości.

Wyjaśnienia powyższe należy zanotować w wymienionym Okólniku.

Unieważnione akcje Banku Polskiego.

(Dział I Spisu Okólników).

Numer kolejny	Imię i nazwisko akcjonariusza	Odcinków		Numery akcji
		sztuk	po akcji	
269	Finkelstein i Fehl	2	5	492866/75
270	Władysław Kapla	1	1	124885
271	Marja Sanecka	1	1	124878
272	Stanisław Stroynowski . . .	1	25	773926/50
273	Józef Halka	3	1	234943/5
274	Zygmunt Warszawski . . .	1	5	481466/70
275	Henryk Kołakowski	1	1	229075
276	Walenty Karłowski	1	1	250188
277	Roman Kuczyński	1	1	686700
278	Spółka Akcyjna Hotel Europejski	5	5	606251/75
279	Lucjan Jaxa-Maleszewski . .	1	1	224567

Komunalne Kasy Oszczędności.

Przed wojną zwykło się je uważać jako instytucje, które zajmują się zbieraniem drobnych kwot oszczędnościowych i lokowaniem ich w pożyczkach hipotecznych, listach zastawnych i obligacjach. W stopniowej ewolucji wytworzył się zwyczaj, że kasy oszczędności — uzyskując swe środki głównie od warstw biedniejszych — winny pewną ich część zużywać w formie kredytu indywidualnego, udzielanego w drobnych kwotach na potrzeby konsumcyjne i produkcyjne. W tych ostatnich czynnościach ujawniło się po raz pierwszy przełamanie zasady, że kasy oszczędności winny przy wyborze lokat kierować się wyłącznie interesem wkładcy (pewność i płynność), a nie pożyczkobiorcy.

Przy ściąganiu wkładów rola kas oszczędności była naogół bierna, t. j. ograniczała się do wyczekiwania ich napływu, a wobec trudności w ich korzystnym lokowaniu niektóre statuty kas określały maksymalną wysokość wkładów, względnie stosowały niższe oprocentowanie dla sum, przewyższających to maksimum. Wycofanie wkładu było możliwe tylko za uprzednim wypowiedzeniem. Przeciwno przejściowym wkładom chroniono się w ten sposób, że jako początek oprocentowania przyjmowano „ultimo” lub „medio” miesiąca. Z biegiem czasu kasy oszczędności przestały się bronić przed znacznie szerszymi wkładami, gdyż coraz większe zapotrzebowanie gotówki ze strony władz samorządowych na inwestycje komunalne wyzwoliło je z obawy przed korzystnym ulokowaniem nagromadzonego kapitału. Równocześnie zjawiały się w kasach większe wkłady, lokowane przejściowo, gdyż kasy oszczędności zapewniały wyższe oprocentowanie, aniżeli banki.

Lata wojenne i inflacyjne wywarły dalszy wpływ na czynności kas oszczędności, które — nie mogąc umieszczać swych kapitałów w papierach lokacyjnych i pożyczkach hipotecznych — przeszły do krótkoterminowych operacji bankowych jak: dyskonto weksli, pożyczki lombardowe, kredyty na rachunkach bieżących i t. p. W odróżnieniu jednak od banków ich podstawowym zadaniem pozostało gromadzenie wkładów i zarząd nimi, podczas gdy w bankach kapitały obce są tylko środkiem do celu, t. j. do prowadzenia aktywnych czynności dla osiągnięcia możliwie najwyższych zysków.

Struktura prawna komunalnych kas oszczędności była w Polsce przez długi okres czasu, bo prawie do kwietnia 1928 r., oparta na odmiennych zasadach w każdej z trzech dzielnic kraju.

W województwach zachodnich obowiązywał regulamin pruski z 1833 r., według którego kasy nie miały odrębnej osobowości prawnej, zakładane były przez związki komunalne (powiaty, miasta) i przez nie zarządzane. Pod względem administracyjnym zajmowały one podobne stanowisko jak każdy inny wydział magistralny lub powiatowy. Celem ich, w myśl wyraźnego brzmienia regulaminu, było umożliwienie składania niezamożnym sferom najdrobniejszych nawet oszczędności, aby w ten sposób odwieść je od niepotrzebnych wydatków.

W województwach południowych, gdzie obowiązywał regulatyw austriacki z r. 1844, kasy oszczędności miały odrębną osobowość, a do zakładania ich ustawodawca nawoływał przyjaciół ludzkości¹⁾, którzy mieli złożyć wystarczający fundusz na pokrycie kosztów administracyjnych oraz strat, jakieby mogły powstać w pierwszym okresie ich działalności. Do tworzenia kas upoważnione były również gminy i powiaty. Zadaniem ich było danie sposobności mniej zamożnym klasom ludności do bezpiecznego przechowania i stopniowego zwiększania drobnych oszczędności.

W województwach centralnych i wschodnich, gdzie istniały przed wojną tylko państwowe kasy oszczędności, instytucja komunalnych kas nie była znana. Na podstawie dekretu o samorządzie miejskim i tymczasowej ordynacji powiatowej z roku 1919 upoważnione zostały związki samorządowe do ich zakładania. W myśl wydanego na tej podstawie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wzorowego statutu, kasy były komunalnymi zakładami użyteczności publicznej, a fundusze ich miały być odrębnie przechowywane i zarządzane. Zadaniem kas było bezpieczne i korzystne umieszczanie oszczędności i uprzystępnianie taniego i dogodnego kredytu. W przeciwieństwie więc do przepisów, obowiązujących w dwóch poprzednich dzielnicach, stwierdzony został przez władze polskie podwójny charakter kas, t. j. nie tylko zbiorników wkładów oszczędnościowych, ale zarazem i instytucji, które mają zużytkować nagromadzone fundusze w formie tanich i dogodnych pożyczek.

Proces pewnego ujednolicenia ustroju kas oszczędności rozpoczęty został rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 kwietnia 1927 r. o komunalnych kasach oszczędności. Rozporządzenie to nakładało na kasy województw południowych i zachodnich obowiązek dostosowania w ciągu roku swych statutów do nowowydanych przepisów. W województwach centralnych i wschodnich wprowadzenie nowych przepisów było niemożliwe z powodu niewydania rozporządzenia wykonawczego, które ukazało się dopiero 26 marca 1928 r. i zakończyło ostatecznie przebieg akcji rządowej w kierunku zreorganizowania kas oszczędności i oparcia ich organizacji na wspólnej podstawie prawnej.

W myśl nowych przepisów kasy oszczędności są zakładami komunalnymi o własnej osobowości prawnej i mają być tworzone przez związki komunalne miejskie, powiatowe i wojewódzkie. Organami kasy jest rada²⁾ i powoływany przez nią zarząd kasy. Związek, organizując kasę, musi jej przyznać kapitał zakładowy w wysokości co najmniej pięciu tysięcy złotych i przyjąć odpowiedzialność za zobowiązania kasy przynajmniej z tytułu wszelkich wkładów oszczędnościowych. Terytorjalny zakres działania kasy rozciąga się tylko na okrąg władzy jej związku poręczającego.

Nadwyżki zysków po potrąceniu kosztów administracyjnych i procentów są obracane w całości na fundusz zasobowy, dopóki nie osiągnie on 5% wkładów oszczędnościowych. Odtąd zyski mogą być przeznaczane w połowie na cele użyteczności publicznej, a w całości wtedy, gdy fundusz dojdzie do 10% sumy tych wkładów.

Celem kas w myśl par. 1 rozporządzenia jest: 1) ułatwianie gromadzenia oszczędności i 2) uprzystępnianie ludności taniego kredytu. To ostatnie zadanie mogą one spełniać tem łatwiej, iż w prze-

¹⁾ Drogą tego rodzaju ofiarności publicznej powstała pierwsza kasa na terenie b. zaboru austriackiego: „Galicyjska Kasa Oszczędności“ we Lwowie w r. 1844.

²⁾ Skład rady musi wynosić co najmniej 3 członków; wybierana jest ona przez związek poręczający i przy tem przynajmniej w połowie z pośród swego grona.

ciwieństwie do banków i spółdzielni kredytowych nie potrzebują starać się o oprocentowanie kapitału zakładowego i udziałowego i rozporządzają w początkowym stadium swej działalności daleko większymi środkami własnymi, niż spółdzielnie¹⁾.

Kasy otrzymują możność dokonywania wszelkich czynności bankowych, nie wyłączając nawet operacji dewizowych i zakupu monet²⁾, kredytów towarowych, gwarancji i t. p. W sposobie lokat nagromadzonych funduszy kasy podlegają pewnym ograniczeniom, aby niedopuszczyć do prowadzenia przez nie operacji ryzykownych i spekulacyjnych oraz zapobiec przekształceniu się ich w instytucje wyłącznie bankowe. Nowe przepisy są więc daleko liberalniejsze od dotychczasowych i starają się pogodzić charakter społeczno-humanitarny kas z potrzebami nowoczesnego obrotu pieniężno-kredytowego.

Komunalna kasa nabiera w ten sposób charakteru głównej instytucji kredytowej na obszarze poszczególnego miasta i powiatu, powołanej do obsługi kredytowej stanu średniego, t. j. drobnego kupca, przemysłowca, rzemieślnika i tych wszystkich, którzy nie mają dostępu do banku. Szczególne ich stanowisko w społecznym systemie kredytowym wynika z następujących okoliczności:

a) wchodzi one w skład bankowości publicznej, a w szczególności stanowią podbudowę dla Banku Gospodarstwa Krajowego, który objął nad nimi w roku 1927 patronat³⁾ i zamierza przy ich pomocy rozszerzyć swą własną sieć bankową;

b) różnią się od banków prywatnych swym charakterem społecznym, ich klientela jest terytorjalnie ograniczona i dotyczy niższych warstw ludności. Podczas gdy banki akcyjne i ich filje ściągają kapitały do tych ośrodków gospodarczych i przeznaczają je na te cele, które im zapewniają największe zyski, kasy oszczędności rozprawdzają swe fundusze na miejscu, a kwestja zysku stoi u nich na dalszym planie;

c) od spółdzielni kredytowych odróżniają się tem, że mają one charakter powszechny, obejmują swą sferą działania całość powiatu lub miasta i posiadają daleko większą siłę finansową. Spółdzielnie kredytowe mają na względzie, prócz celów gospodarczych, korzyść osobistą swych członków, ograniczają się w swych czynnościach do daleko mniejszego terytorjum oraz do ograniczonej liczby osób.

Przed wojną kasy oszczędności przedstawiały znaczną siłę finansową. Z pośród ogólnej sumy przedwojennych wkładów oszczędnościowych w sumie 3.118 milj. fr. zł. na kasy oszczędności b. zaboru pruskiego i austriackiego wypadało 31%, t. j. 901 milj. fr. zł. Kredytów udzieliły kasy około 1 miljarda fr. złotych, co stanowiło 28%⁴⁾ ogółu kredytów przedwojennych bez pożyczek w listach zastawnych i obligacjach.

Z chwilą odzyskania niepodległości politycznej, 150 kas województw zachodnich rozporządzało sumą około 700 milj. mk. wkładów, a 53 kas małopolskich kwotą — 726 milj. koron. W przeliczeniu według przeciętnego miesięcznego kursu dolara w grudniu 1918 r. na giełdzie pieniężnej w Warszawie, wkłady te przedstawiały wartość około 1 miljarda franków złotych. Nieco wyższą była suma udzielonych przez nie kredytów, które jednak w 60% były unieruchomione w pożyczkach hipotecznych. Kapitały te uległy w okresie inflacji całkowitej prawie deprecjacji, a w wyniku dotychczasowych prac waloryzacyjnych, które nie zostały jednak jeszcze całkowicie zakończone, przedstawiają one wartość około 20 milionów złotych.

W województwach centralnych i wschodnich do roku 1921 zgłosiły związki powiatowe 18 kas do zatwierdzenia, z których jednak tylko kilka rozpoczęło faktycznie swe czynności tak, że w roku 1924 istniały formalnie dwie kasy.

Właściwy rozwój działalności kas oszczędności rozpoczyna się dopiero od roku 1924. Niestety statystyka kas oszczędności stoi na tak niskim poziomie, że można zebrać tylko ułamkowe dane w tym

¹⁾ Związki poręczające przeznaczają zazwyczaj na kapitał zakładowy znacznie większą kwotę, aniżeli wynosi minimum ustawowe.

²⁾ Na podstawie osobnego pozwolenia Ministra Skarbu i z ograniczeniem do zleceń własnych wkładców, własnego związku poręczającego i na ich rachunek.

³⁾ Bank ten udzielił im w dniu 1/IX 28 r. kredytu w formie redyskonta weksli (11,7 milj. zł), kredytu lokacyjnego związkowego (970 tys. zł) oraz rozprawdził za ich pośrednictwem pożyczki rzemieślnicze w wysokości 14 milj. zł. Lokacyjny kredyt związkowy przyznaje Bank kasom nowopowstałym dla ułatwienia rozpoczęcia działalności w wysokości 15.000 — 20.000 zł. Lokaty te są bezterminowe i zazwyczaj nie są wycofywane tak długo, dopóki interesy kasy nie rozwinią się należycie.

⁴⁾ Stan długoterminowego kredytu emisyjnego przed wojną przyjmuje się w sumie 3.867, a kredytów innych w kwocie 3.529 milj. fr. złotych.

względnie. Opierając się na obliczeniach Głównego Urzędu Statystycznego suma wkładów, pożyczek i funduszy kas przedstawiała się w końcu 1925 i 1926 r. jak następuje:

W o j e w ó d z t w a (koniec roku)	Liczba kas	W tysiącach złotych		
		Suma wkładów oszczędn.	Suma pożyczek	Suma fundu- szów rezerw.
Ogółem 1925	198	58.234	59.599	7.726
" 1926	208	94.021	111.371	22.881
Województwa południowe 1925 ¹⁾	57	22.999	25.376	5.193
" " 1926	52	46.627	50.915	11.180
" zachodnie i G. Śląsk 1925	123	33.831	32.549	2.443
" " " " 1926	132	40.788	54.487	11.673
" centralne i wschodnie 1925	18	1.404	1.674	90
" " " " 1926	24	6.606	5.969	28

Zestawienie to jest prawie kompletne, a zwiększenie się w ciągu roku 1926 w kasach ogółem stanu wkładów o 62%, pożyczek o 109% i funduszy rezerwowych o 197% świadczy dobitnie o tempie rozwoju kas. Działalność kredytowa opierała się prawie wyłącznie na środkach zebranych bezpośrednio przez siebie, gdyż redyskonto weksli wynosiło 31/XII.1926 r. tylko 5·7% ogólnej sumy pożyczek. Wysoce korzystny wzrost funduszy rezerwowych dowodzi, iż kasy wykazują wybitną aktywność w zakresie kapitalizacji wewnętrznej i w ciągu kilku lat, dzięki postanowieniom ustawowym, iż zyski idą na powiększenie funduszy rezerwowych, będą w stanie zgromadzić znaczne środki własne, które im zapewnią większą swobodę w polityce kredytowej i wzmogą stopień zaufania wkładców²⁾. Porównanie kas województw centralnych i wschodnich z kasami dwóch innych dzielnic wypada jaskrawo na ich niekorzyść, jako kas niedawno założonych i pracujących zaraz z początku w okresie wahań walutowych.

Dla rozwoju kas oszczędności w latach następnych miarodajną jest statystyka wkładów, prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny, która wykazuje, iż kasy oszczędności posiadają największą siłę atrakcyjną.

Wkłady w instytucjach kredytowych:

	w milionach złotych				
	31/XII 1926 r.	30/VI 1927 r.	31/XII 1927 r.	31/III 1928 r.	30/VI 1928 r.
Wkłady ogółem	1.219,0	1.469,9	1.905,3	2.160,7	2.440,7
Bank Polski					
pozostałości na r-kach żyrowych	125,0	113,4	184,3	175,5	170,3
Banki publiczne ³⁾	377,0	485,4	580,8	694,9	762,3
Prywatne banki akcyjne wraz z oddz. b. zagranicz.	514,0	568,1	735,2	781,3	927,1
Kasy oszczędności ⁴⁾	140,0	215,0	291,0	373,0	429,0
Spółdzielnie kredytowe	63,0	88,0	114,0	136,0	152,0
Indeks wzrostu (31/XII 1926 r. = 100)					
Bank Polski	100	90,7	147,4	140,4	136,2
Banki publiczne	100	128,7	153,9	184,3	202,2
Prywatne banki akc.	100	110,5	143,0	152,0	180,4
Kasy oszczędności	100	153,6	207,9	265,7	306,4
Spółdzielnie kredytowe	100	140,0	180,9	215,8	261,7

¹⁾ Ze Śląskiem Cieszyńskim.

²⁾ Najlepszym dowodem w tym względzie są kasy województw centralnych i wschodnich, które w końcu 1926 r. posiadały 28 tys. zł. funduszy rezerwowych, a w końcu czerwca 1928 r. około 3 miliony złotych (73 kasy zrzeszone w Związku Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności w Warszawie, plus Kasa Miejska w Warszawie).

³⁾ Bez kas gminnych z powodu braku danych.

⁴⁾ W/g dwutygodnika „Oszczędność“ z dnia 15 sierpnia 1928 r. stan wkładów na koniec półroczu 1928 r. w kasach trzech związków (poznańskiego, warszawskiego i lwowskiego) bez kas śląskich wynosił po potrąceniu wzajemnych lokat tylko 281 milj. złotych.

Wprawdzie obliczenia wkładów kas oszczędności, prowadzone przez Gł. Urząd Statystyczny szacunkowo, są zbyt optymistyczne¹⁾ i nie uwzględniają lokat wzajemnych — niemniej jednak fakt wyprzedzenia przez kasy oszczędności wszystkich innych instytucyj kredytowych w tempie gromadzenia wkładów jest bezsporny. Okoliczność ta uzasadnia intensywne poparcie akcji kas oszczędności przez Bank Polski i bankowość publiczną. Pewnym wyrazem zrozumienia roli kas oszczędności jest przyznawanie im przez Bank Polski funkcji swych zastępstw (39) i finansowanie ich przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Najszybsze tempo gromadzenia wkładów przez kasy oszczędności i spółdzielnie kredytowe dowodzi, iż powojenna struktura kredytowa Polski, w której poza długoterminowymi kredytami emisyjnymi, największą rolę odgrywały kredyty spółdzielcze i kas oszczędności, nie jest bynajmniej abstrakcją i może służyć za wskaźnik, w jakim kierunku potoczy się dalszy układ naszych stosunków kredytowych.

Ze względu na krótkoterminowy charakter wkładów i ich płochliwość kasy oszczędności muszą przestrzegać w daleko wyższym stopniu niż banki zasad pewności, płynności i pogotowia kasowego. W związku z tem bardzo ważną rzeczą jest posiadanie przez nie wykształconego personelu bankowego i zorganizowanie sprawnej obsługi rewizyjnej przez związki kas. Pieniądze krótkoterminowe kas nie mogą być tak jak przed wojną unieruchomione w pożyczkach hipotecznych. Możliwe to było przed wojną, gdy kasy oszczędności miały za sobą długoletnią tradycję korzystnego rozwoju bez żadnych poważniejszych wstrząsów, a gdy wkłady z roku na rok bez przerwy wzrastały, wskutek czego wytworzyło się mniemanie, jakoby fundusze kas, płynące z mniej lub więcej krótkoterminowych wkładów, stanowiły ich stały kapitał obrotowy.

Gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe.

W województwach centralnych i wschodnich, gdzie instytucja komunalnych kas oszczędności nie była znana, działały na zasadzie rosyjskiej ustawy z 1868 r. gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe, które były jedynym źródłem kredytu, dostępnym dla ludu wiejskiego, gdyż na organizowanie spółdzielni kredytowych lub na rozszerzenie wpływu miejskich spółdzielni na wieś rząd rosyjski nie pozwalał. Kasy były zakładami gminnymi bez odrębnej osobowości prawnej. Z początkiem 1913 r. istniało na obszarze b. Królestwa Polskiego 1.360 kas tego rodzaju, które udzieliły pożyczek w wysokości 56,8 milj. rubli.

Wojna niemal całkowicie poderwała był tych kas, a księgi i akta zostały częściowo przy ewakuacji władz rosyjskich wywiezione. Władze okupacyjne niemieckie po zajęciu terenów poczyniły starania w kierunku odnalezienia ksiąg i uporządkowania rachunków, ale nie zdołały przywrócić utraconego do nich zaufania ze strony ludności wiejskiej. W latach inflacyjnych potworzyły się zarządy tych kas, wybierane zazwyczaj nielegalnie w tym jedynie celu, aby przyjmować spłaty długu w zdeprecjonowanych markach polskich. Kasy te przeszły ostatecznie w myśl rozporz. Ministra Skarbu z czerwca 1926 r. w stan likwidacji, do przeprowadzenia której powołano dla każdej gminy oddzielne komisje likwidacyjne, prowadzące obecnie prace nad przerachowaniem wierzytelności i zobowiązań tych kas.

W nowej formie zostały wprowadzone na terenie województw centralnych i wschodnich gminne kasy oszczędności rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r. Są one zakładami gminnymi o samoistnej osobowości. Minimum kapitału zakładowego kasy, wniesionego przez gminę, musi wynosić 2.000 złotych. Za zobowiązania kasy, które mogą być zaciągane do dwudziestokrotnej wysokości kapitałów własnych gmina odpowiada całym swoim majątkiem i dochodami. Wkłady na imiennych książeczkach kas uważa się za lokatę z bezpieczeństwem pupilarnem. Władzami kasy jest rada gminna i powołany przez nią zarząd. Czynności nadzorcze sprawują organa państwowego nadzoru nad samorządem gminnym.

Stan finansowy tych kas przedstawiał się w końcu 1926 i 1927 r. jak następuje:

w tysiącach złotych

Koniec roku	Ilość kas	Kapitał zakładowy	Wkłady	Pożyczki udzielone	Kredyt wykorzystany w Państwowym Banku Rolnym
1926	233	759	244	2.917	1.400
1927 ¹⁾	363	1.353	740 ²⁾	8.269	6.163

¹⁾ W/g statystyki, prowadzonej przez Państwowy Bank Rolny. W tym czasie czynnych było około 500 kas.

²⁾ Wkłady posiadało tylko 268 kas.

Do obecnej chwili uruchomiono około 600 kas tego typu, czyli, że posiada je więcej, niż $\frac{1}{3}$ gmin ¹⁾. Stopień rozwoju kasy zależy od zdolności i inteligencji kierującego nią pisarza gminnego. W przygotowaniu jest obecnie rozporządzenie rządowe o okręgowych związkach rewizyjnych, które przyczynić się może w wysokiej mierze do usprawnienia ich działalności. Państwowy Bank Rolny, który sprawuje nad nimi patronat, przyznaje im kredyty od 8—11 miesięcy na 9 $\frac{1}{2}$ %, zrazu bezpośrednio, a w miarę organizowania się i dobrego funkcjonowania powiatowych kas oszczędności — za ich pośrednictwem. Aby przyjść z pomocą możliwie największej liczbie potrzebujących kredytu, pożyczki udzielane są w niewielkich sumach od 100 — 500 złotych na budowę i poprawę budynków oraz na kupno inwentarza żywego i martwego.

Bezpośrednią przyczyną niskiego zaufania do kas, mimo gwarancji ze strony gminy, która przyjmuje odpowiedzialność za jej zobowiązania i wkłady, jest niezadowolona sprawa likwidacji i rozrachunku między wierzycielami i dłużnikami dawnych kas. Gdy słuszne pretensje wkladców zostaną zaspokojone, sumy wypłacone z przerachowanych wkładów zasila nowe kasy i przywróca do nich zaufanie

Uwagi ogólne. Przegląd działalności publicznych instytucji kredytowych wykazał, iż stanowczy zwrot w ich rozwoju, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i w zakresie ekspansji kredytowej nastąpił w ostatnich kilku latach. Z rzędu mało znaczącego czynnika w okresie inflacyjnym zajęły one pierwsze miejsce w dziale kredytu długoterminowego i dominujące stanowisko na polu kredytu krótkoterminowego. Poniższa tabela o charakterze orientacyjnym informuje o dynamice wzrostu ich ekspansji kredytowej:

(W milionach złotych ²⁾.)

31/XII. 1919 r.

Rodzaje kredytu	Polski Bank Akeijny	Państwowy Bank Rolny	Poczt. Kasa Oszczędn.	Centr. Kasa Sp. Roln.	Banki komunalne	Komunalne i gminne kasy oszczędn.	Kredyty bankowości publicznej ogółem
Pożyczki krótkoterminowe	49,2	—	—	1,4	2,2	+ 36,1	88,9
Pożyczki gotówkowe długoterminowe	0,3	—	—	—	—	+ 53,3	53,6
Pożyczki w listach zast. i obligacjach	20,8	—	—	—	—	—	20,8
Razem. . .	70,3	—	—	1,4	2,2	+ 89,4	163,3
Bank Gospod. Krajowego 31/XII. 1924 r.							
Pożyczki krótkoterminowe	185,9 ⁴⁾	17,9	29,6	0,7 ⁶⁾	7,6	102,5	344,2
Pożyczki gotówkowe długoterminowe	24,4	11,4 ⁵⁾	—	—	61,4	—	97,2
Pożyczki w listach zast. i obligacjach	115,2	—	—	—	0,3	—	115,5
Razem. . .	325,5	29,3	29,6	0,7	69,3	102,5 ⁸⁾	556,9
30/VI. 1928 r.							
Pożyczki krótkoterminowe	276,0 ³⁾	171,4 ³⁾	36,3	3,2 ⁶⁾	37,4 ³⁾	507,5	1.031,8
Pożyczki gotówkowe długoterminowe	401,3	129,7	—	—	31,4 ¹⁰⁾	20,0 ¹¹⁾	582,4
Pożyczki w listach zast. i obligacjach	450,1	88,9	—	—	9,0	—	548,0
Razem. . .	1.127,4	390,0	36,3	3,2	77,8 ⁷⁾	527,5 ⁹⁾	2.162,2

¹⁾ Ogólna ilość gmin w województwach centralnych i wschodnich wynosi 1.749.

²⁾ Wprowadzonych rozporz. Prezydenta Rzeczyp. z 13/X. 27 r.

³⁾ Z potrąceniem redyskonta.

⁴⁾ Jako świeżo założony.

⁵⁾ Kredyty z funduszków administrowanych.

⁶⁾ Z potrąceniem redyskonta oraz lokat i kredytów specjalnych udzielonych przez banki państwowe.

⁷⁾ Stan z 31/VII. 25 r.

⁸⁾ Stan z 31/XII. 25 r.

⁹⁾ Wysokość krótkoterminowych kredytów, udzielonych przez kasy oszczędności w końcu pierwszego półrocza 1928 r. przyjmuje się w tym samym stosunku, w jakim znajdowały się pożyczki do sumy wkładów w końcu 1926 r. z potrąceniem pożyczek przyznanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Do długoterminowych pożyczek gotówkowych zalicza się wartość zwaloryzowanych dotychczas hipotek.

¹⁰⁾ Wartość zwaloryzowanych hipotek Komunalnego Banku Kredytowego w Poznaniu wykupionych od banków niemieckich a należących do Ministerstwa Skarbu.

¹¹⁾ Wartość zwaloryzowanych dotychczas hipotek przedwojennych.

BILANSE BANKOW EMISYJNYCH
w porównaniu z końcem II kwartału 1928 r.
(W milionach jednostek monetarnych).

BANKI	Polska Złotych	Różnica z bilans. z d. 30/VI	St. Zjedn. §	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Anglja £	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Niemcy M.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Francja Fr. fr.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Belgia Fr. belg.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Włochy Lirów	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Holandja Guld.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Szwajcarja Fr. szw.	Różnica z bilans. z d. 30/VI
Złoto	610	+ 5	2.636	+ 53	165	— 5	2.509	+ 425	30.715	+ 1.725	4.039	+ 42	5.052	+ 127	435	—	463	+ 16
Waluty i dewizy	470	— 54	—	—	—	—	150	— 100	13.836	— 1.723	2.567	+ 237	6.594	— 557	185	— 13	238	+ 43
Dyskonto . . .	634	+ 53	936	— 96	41	— 21	2.062	— 415	3.253	— 330	2.950	+ 109	3.019	+ 14	72	+ 24	151	— 30
Obieg.	1.203	+ 19	1.717	+ 112	133	— 3	4.294	— 380	62.021	+ 1.393	11.242	+ 732	17.476	+ 152	812	+ 44	835	— 25
Obce fundusze.	167	— 3	2.396	+ 5	100	— 6	606	+ 81	5.459	+ 165	419	— 300	2.011	— 338	37	— 4	127	+ 32
Stopa dyskont.	8%	—	5%	+ 1/2	4 1/2%	—	7%	—	3 1/2%	—	4%	— 1/2%	5 1/2%	—	4 1/2%	—	3 1/2%	—
Kred. na rzecz Państwa. . .	25	—	—	—	11	—	—	—	3.200	—	—	—	—	—	13	+ 13	—	—
Pap. państwowe	—	—	231	+ 19	34	+ 3	—	—	5.930	—	1.863	+ 1.863	—	—	—	—	—	—
Data bilansu .	20/X		18/X		17/X		17/X		12/X		18/X		30/IX		22/X		15/X	
BANKI	Szwecja Kor. szw.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Danja Kor. d.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Norwegja Kor. nor.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Austria Szyl.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Węgry Pengö	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Czecho- słowacja Kor. cz.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Jugostawja Dyn.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Finlandja M. fin.	Różnica z bilans. z d. 30/VI	Łotwa Łatów	Różnica z bilans. z d. 30/VI
Złoto	238	+ 7	173	— 9	147	—	134	+ 17	198	+ 1	1.159	+ 40	91	+ 1	307	— 4	24	—
Waluty i dewizy	31	— 21	97	—	33	— 1	280	— 6	57	— 26	2.708	+ 197	261	+ 7	589	— 123	85	+ 7
Dyskonto . . .	264	— 29	54	+ 16	259	— 32	103	— 65	355	+ 41	211	— 19	1.466	+ 145	743	— 187	83	+ 1
Obieg.	565	+ 26	360	—	302	— 23	929	— 69	453	— 25	7.007	— 577	5.744	+ 390	1.569	— 16	45	+ 4
Obce fundusze.	120	— 71	32	+ 10	85	— 13	76	+ 44	15	— 3	1.162	+ 624	630	+ 13	104	+ 96	76	+ 10
Stopa dyskont.	4 1/2%	+ 1/2%	5%	—	5 1/2%	—	6 1/2%	+ 1/2%	7%	+ 1%	5%	—	6%	—	6 1/2%	+ 1/2%	6%	—
Kred. na rzecz Państwa . .	—	—	—	—	—	—	166	— 2	104	— 1	4.585	— 190	2.000	—	—	—	—	—
Pap. państwowe	73	+ 1	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	966	—	—	—	—	—
Data bilansu .	29/IX		29/IX		22/X		15/X		15/X		23/X		15/X		15/X		24/X	